

SLC:s miljöpolitiska program

Antaget av SLC:s
förbundsfullmäktige
28.11.2012

Svenska lantbruksproducenternas
centralförbund SLC r.f.

Inledning

Lantbruket berör miljön och har format kulturlandskapet under tusentals år. Bönderna påverkar och har påverkat miljön och bär också ett ansvar för den. Därför har SLC haft ett eget miljöprogram sedan 1990. Det här programmet är det fjärde i ordningen för SLC. *Detta program används som underlag när SLC tar ställning till miljöpolitiska frågor. Via programmet får förutom våra medlemmar, konsumenterna, media också andra samarbetspartners information om organisationens linje i miljöpolitiska frågor.*

Jordbruk har bedrivits i Finland i över tusen år. Under olika tidsperioder har man odlat enligt då kända bästa odlingsmetoder. Den allmänna samhällsutvecklingen från senare hälften av 1800-talet och framåt har medfört att också jordbruksproduktionen har utvecklats mot större producerade mängder per enhet, i synnerhet efter andra världskriget. Samtidigt har vår livsmedelsproduktion blivit sårbarare då den är mera beroende av importerad energi, kemikalier och proteinkällor, än tidigare. Livsmedelsproduktionen har också blivit mera ensidig vilket har medfört att biodiversiteten lider. Ända tills helt nyligen har vårt lantbruk långt utvecklats utgående från produktions- och ekonomiska synpunkter, inte från miljösynpunkter. Till exempel lantbrukets roll i belastningen av vattendragen noterades inte förrän under 1980-1990-talen.

I dag talar man ofta om att även lantbruket bör bedrivas enligt principerna för hållbar utveckling. Hållbar utveckling definieras som en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Hållbar utveckling består av tre delar: ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet. Den ekologiska hållbarheten innebär att jord, vatten, skog och andra naturresurser bevaras och utnyttjas så att *ekosystemens toleransgränser inte överskrids och människans välbefinnande inte äventyras*. Den sociala hållbarheten handlar om att på lång sikt bygga ett jämlikt och stabilt samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls medan den ekonomiska hållbarheten handlar om att hushålla med mänskliga och materiella resurser på lång sikt. Dessa tre dimensioner av hållbar utveckling ska samstämmigt och ömsesidigt stöda varandra.

Produktionen av livsmedel i Finland är en viktig del av landets försörjningsberedskap. Globalt sett är befolkningsökningen, samt tillräcklig tillgång till odlingsjord, mat och vatten stora utmaningar för livsmedelsproduktionen. Enligt FAO:s rapporter ska matproduktionen fördubblas för att kunna tillgodose den växande befolkningen. Detta är en av de största utmaningarna i världen som även den nationella livsmedelsproduktionen måste kunna svara på. Dessa utmaningar kräver nya jordbruksstrategier som beaktar balansen mellan livsmedel, foder och energi.

Såsom annan verksamhet styrs även dagens lantbruk av olika miljönormer. Det finns normer för goda odlingsmetoder som i praktiken alla jordbrukare följer. Förutom lagstiftningen fungerar även jordbrukets stödpolitik som ett styrmedel inom jordbrukets miljöarbete. Dessutom finns olika frivilliga metoder för miljöarbetet inom lantbruket såsom jordbrukets miljöstödsprogram och METSO-programmet inom den skogliga sektorn. Det är viktigt att de olika styrmedlen är sådana att de på lång sikt ger oss ett hållbarare jordbruk och ger en hög anslutning till kommande

miljöersättningsprogram. Även lantbruksrådgivning är ett mycket viktigt instrument i strävandena mot ett hållbarare jordbruk.

Ekonomi och ekologi

Den grundläggande förutsättningen för miljösatningar inom lantbruket är en ekonomiskt lönsam verksamhet. SLC:s ståndpunkt är att frivilliga miljöfrämjande åtgärder är att föredra och dessa bör göras så attraktiva som möjligt, *både åtgärds-mässigt och ekonomiskt*. De möjligheter som de av EU delfinansierade miljöersättningsprogrammen ger bör utnyttjas till fullo. Tillräckligt med nationella medel måste även anslås, så att finansiering från EU kan utnyttjas maximalt.

Eftersom Finlands natur och miljö är skiftande måste lokala särdrag och gårdsvisa skillnader beaktas då miljöbestämmelser och –program utarbetas. Enskilda gårdar får dock inte ställas inför orimliga krav då lantbrukaren på en gemensam marknad inte har möjligheter att ta ut merkostnaderna i form av höjda priser.

SLC anser att hänsyn till miljön ska tas i all jord- och skogsbruksverksamhet. En energisnål jordbruks- och livsmedelsproduktion med beaktande av en ekologisk och ekonomiskt hållbar utveckling bör befrämjas. Metoderna för ekonomiskt hållbara miljöåtgärder på gårdsnivå bör utvecklas. Framtidens lantbruksproduktion bör ske utifrån ett kretsloppstänkande så att näringsämnen återvinns. Till exempel den fosfor som finns i avloppsslam borde återvinnas för lantbruksproduktion men det är viktigt att återvinningen sker på ett sätt som förhindrar att skadliga ämnen sprids. Miljöåtaganden som höjer kostnaderna bör ersättas av samhället. SLC anser att den allmänna insatsen som lantbrukarna gör för miljön bör beaktas i miljöersättning-en. SLC arbetar för att konsumenterna ska inse värdet av det miljöarbete som görs inom jordbruket.

Landsbygden i samhällsplaneringen

Jordbruksmarken är en begränsad resurs som har avgörande betydelse för mat- och energiproduktionen. Det här bör beaktas i markplaneringen på alla nivåer. Goda, enhetliga åkerområden får inte utan vägande skäl utnyttjas för tätortsfunktioner. Jordbruksmark bör därför få en hög status i landskapsplaneringen och inte betraktas som en råmarksreserv för byggnadstomter. Även användningen av vattenresurserna bör ske på ett hållbart sätt och beaktas i samhällsplaneringen. Enhetliga, produktiva åker- och skogsområden får inte splittras av linjedragningar och andra intrång. Befintliga linjeområden bör utnyttjas effektivare. Dessutom bör markersättningarna vid inlösning höjas eftersom de enligt nuvarande system inte är på en tillfredsställande nivå.

Det är viktigt att landsbygden hålls befolkad. Därför slår SLC vakt om glesbyggnadsrätten. Målsättningen att styra byggande till tätortsområden får inte medföra oskäliga inskränkningar i byggande utanför dessa områden och en ojämlig behandling av markägarna.

Vattenvård

Havet, sjöarna och vattendragen belastas från många källor såsom olika utsläpp från våra närområden, industrin, städernas avloppsverk, trafiken, luftburet nedfall, glesbygden, fiskodlingen och jord- och skogsbruket. En förbättring av vattenkvaliteten förutsätter lokala, nationella och internationella åtgärder av olika aktörer. Alla sektorer har ett ansvar för vattenvården och även lantbrukarna kan bidra till en förbättrad vattenkvalitet.

Satsningarna gällande vattenvården och Östersjöns tillstånd bör intensifieras. För jordbrukets del bör satsningarna ske i samråd mellan samhälle, forskning och jordbrukare så att näringens reella existensmöjligheter tryggas. Även grundvattnens goda kvalitet bör tryggas, men fastställandet av grundvattenområdena ska grunda sig på tillräckliga och tillförlitliga utredningar. Den positiva trenden när det gäller den avtagande belastningen från jordbruket bör fortsätta. Detta sker bäst inom ramen för det av EU delfinansierade miljöersättningsprogrammet, där SLC eftersträvar en hög anslutningsgrad.

Vattenvårdens åtgärdsprogram som har utarbetas i samarbete med jordbrukarna är en av grundpelarna inom jordbrukets vattenvårdsarbete. Åtgärdsprogrammen bör fortsättningsvis bygga på frivillighet och tillräckliga medel måste anslås för att genomföra programmen. SLC:s vattenvårdsarbete innefattar även utarbetandet av praktiskt tillämpningsbara vetenskapliga lösningar som minskar miljöeffekterna från bl.a. alunjordar.

Det behövs bättre mätmetoder för att få fram exaktare fakta om näringsläckaget från jordbruket. Effekterna av jordbrukets vattenvårdsarbete syns långsamt trots att till exempel användningen av gödselmedel har minskat betydligt. Det här beror på att marken innehåller gamla lager av fosfor som härstammar från tidigare, mera generös gödselanvändning. Även andra orsaker, såsom exempelvis utsläpp från andra källor och klimatförändringen gör att resultaten av vattenvårdsarbetet inte syns genast. Orsakerna är ofta sådana som den enskilda jordbrukaren inte kan påverka. Vattnet i Östersjön har en mycket lång omloppstid på ca 30 år. Även den inre belastningen i Östersjön som lösgör näringsämnen från havsbotten minskar effekterna av gjorda satsningar. Dessutom har trädes- och vallarealen minskat och spannmålsarealen ökat i vissa regioner. Koncentrationen av jordbruket så att husdjurshållning och spannmålsodling koncentreras till olika områden, klimatförändringen och den långsamma effekten av olika åtgärder är andra skäl till att resultatet av jordbrukets vattenvårdsarbete syns först på längre sikt.

SLC förespråkar ett fortsatt samarbete med myndigheterna, rådgivningen, forskningen och andra aktörer för att utveckla effektivare, praktiska och riktade metoder för vattenvården på gårdsnivå.

Biologisk mångfald

Jord- och skogsbruket bygger på en hållbar användning av naturtillgångarna och både behöver och genererar biodiversitet. Miljö- och naturskyddet utgör en viktig del av en produktion som sker enligt principerna för hållbar utveckling. Biodiversiteten bör tryggas.

Både obligatoriska och frivilliga åtgärder utnyttjas idag inom naturskyddet. En tillräcklig skyddsnivå kan uppnås med nuvarande metoder. Befintliga skyddsområden måste skötas så att biodiversiteten bevaras. Skyddet bör alltid förverkligas utgående från alla aspekter på hållbar utveckling. EU:s och våra egna förteckningar på skyddade arter bör ses över för att upprätthålla en ändamålsenlig och tidsenlig skyddsnivå.

Inom lantbruket är effektiva metoder att upprätthålla biodiversiteten skötseln av vårdbiotoper samt etablering av naturvårdsåkrar och våtmarker. Utöver dessa behöver vi flera biodiversitetsobjekt såsom naturbeten. Den ekologiska odlingen med sin mångsidiga växtföljd är också bra för naturens mångfald. *Ekologisk odling erbjuder också ett alternativ för att närma sig konsumenterna.*

Utbud på olika typer av landskap främjar också biodiversiteten. God åkermark och öppna landskap bör därför bevaras, även med tanke på att bibehålla möjligheterna att producera livsmedel i framtiden. Jord- och skogsbrukets betydelse för landskapsvården bör beaktas i all planering och landskapsvården måste ges tillräckliga resurser.

Skogarna är både när det gäller arealen och antal arter den viktigaste livsmiljön i vår natur. Största delen av våra utrotningshotade arter lever i skogarna. Biodiversiteten tryggas bäst så att mångfaldsaspekterna beaktas i det normala skogsbruket genom att till exempel kvarlämna död ved. Det är också viktigt att trygga de livsmiljöer som är särskilt viktiga för skogarnas biodiversitet. Handlingsprogrammet för mångfalden i skogarna i södra Finland 2008–2016 (METSO) som till största delen riktar sig till privatägda skogar är ett viktigt instrument för att stoppa tillbakagången av skogsnaturtyper och skogsarter samt säkerställa en stabil och positiv utveckling av naturens mångfald. Programmet är populärt bland de privata skogsägarna och bör få en fortsättning även efter år 2016. Att värna om biodiversiteten i skogarna nu och i fortsättningen måste bygga på frivillighet samt en både ekonomiskt, socialt, kulturellt och ekologiskt hållbar utveckling.

Med PEFC-certifieringen säkerställs skogarnas hållbara och goda skötsel. Certifieringen är en garanti för god vård av skogsnaturen och miljövänlighet. Även framöver bör så gott som alla våra privatskogar vara certifierade.

Godkännandet av allt fler GMO-grödor inom EU och därav följande ökade odlingsarealer, ställer stora krav på reglerna för hur de olika odlingssystemen (konventionell, ekologisk och GMO-odling) kan odlas sida vid sida. Förebyggande åtgärder och inrättandet av specifika skyddszoner mellan olika odlingssystem är viktigt. Både odlarna och andra aktörer bör ta ansvar för att förhindra sammanblandning mellan olika typer av grödor och noga följa myndigheternas anvisningar. Om genmodifierade växter tas i bruk i praktisk odling i Finland måste försiktighetsprincipen iakttas.

Klimat

En klimatförändring medför nya utmaningar men också möjligheter för lantbrukssektorn. Högre temperaturer, längre växtperiod, ökad nederbörd och avtagande snötäcke kan påverka bland annat markstrukturen, näringsbalanserna och förekomsten av skadeinsekter. Klimatförändringen kan också leda till att skogen växer bättre och att nya sorter kan odlas på våra breddgrader.

Växande skog har förmågan att ta upp koldioxid och kan därför bidra till att motverka klimatförändringarna. Eftersom upptaget av koldioxid till stor del beror på trädens tillväxt kan kolsänkan i skog förbättras avsevärt med olika skötselåtgärder. Den finska skogens möjligheter att motverka kolutsläppen måste tas tillvara. Genom att skapa goda förutsättningar för en konkurrenskraftig utveckling av det produktiva skogsbruket, skogsprodukter och bioenergi skapas grunden för ett hållbart samhälle med minsta möjliga klimatbelastning. Skogens roll som kolsänka måste godkännas. *Vallen är också en betydande kolsänka som ska beaktas.*

Växthusgaser från åkerodlingen och husdjurshållningen kan minskas genom goda och effektiva produktionsmetoder. Jordbruket använder energi både i den direkta driften och vid tillverkning av förmödenheter som gödselmedel, foder och maskiner. En stor del av energin har fossilt ursprung (olja, naturgas, kol). Utsläppen från förbränningen av bränslet bidrar till växthuseffekten. Genom att bli mer energieffektiv minskar utsläppen, framförallt om man minskar användningen av fossila bränslen.

De förändrade klimatförhållandena bör beaktas såväl inom det lantbrukspolitiska beslutsfattandet som inom andra politikområden. Det är viktigt att man i de klimatrelaterade besluten betraktar de enskilda lantbruken som företag med både jord- och skogsbruksverksamhet där utsläppen från åkerodlingen och husdjurshållningen motverkas av skogen som kolsänka. Vi behöver mera kunskap om klimateffekterna och därför behövs ökade satsningar på forskning och utveckling.

Energi

Energipolitiken både globalt, inom EU och nationellt förändras i riktning mot en växande användning av förnyelsebara energiformer. Beroendet av energiformer som inte är hållbara, till exempel olja och övriga fossila bränslen måste minskas så långt som möjligt och ersättas av förnyelsebara energiformer. Betydande satsningar bör göras på effektivare energianvändning och energisparande. Alla de olika förnyelsebara energiformerna med bioenergi, vindkraft och biogas i spetsen kan stimulera ekonomin och ge nya välbehövliga utkomstmöjligheter både för jord- och skogsbruket och hela landsbygden.

EU:s klimatpaket slår fast att andelen förnyelsebar energi i Finland ska utgöra 38 procent år 2020. Inom hela EU måste koldioxidutsläppen minskas med 20 procent, andelen förnyelsebar energi öka med 20 procent och även energisparandet öka med 20 procent. För att uppnå detta krävs insatser från alla samhällssektorer. På gårdarna kan man uppnå en hel del inbesparingar genom att se över och effektivisera energianvändningen.

SLC arbetar för att minska beroendet av fossila bränslen och för en decentraliserad energiproduktion. En betydande del av Finlands åker- och skogsmark kan utnyttjas för bioenergiproduktion. En möjlighet som hittills utnyttjats i liten skala är utbyggnaden av biogasanläggningar på landsbygden. Biogasanläggningarna kan betjäna både jordbruket, använda organiskt avfall från industrin och handeln och det övriga samhället. Småskaliga gårdsvisa biobränsle lösningar ska ha samma möjligheter till eventuella statsstöd som större anläggningar.

Biobränsleanvändningen inom trafiken ska öka till 10 procent fram till 2020. Det inhemska jord- och skogsbruket kan erbjuda råvaror för bioetanol, biodiesel och andra förnyelsebara drivmedel. Även jord- och skogsbrukssektorn själv måste spara och se över sin energianvändning för att minska på koldioxidutsläppen. Sektorerna som står utanför utsläppshandeln ska minska på koldioxidutsläppen med 16 procent. Jordbruket hör till de största sektorerna utanför utsläppshandeln.

Investeringar i bioenergianläggningar och användningen av energivirke bör ökas betydligt och man bör ta i bruk enhetliga mättningsmetoder och en marknadsmässig prissättning för energivirke. En övergång till förnyelsebara energiformer bör uppmuntras förutom med inmatningstariffer även genom investeringsstöd både på fastlandet och på Åland. Det behövs ett skäligt investeringsstöd för byggande av biogasreaktorer. Även små anläggningar och gårdskraftverk, inklusive begagnade sådana, som producerar så kallad närenergi bör stödas och gynnas.

Fortsatta satsningar på utbildning av värmeentreprenörer behövs och information till skogsägare för att utnyttja den virkesråvara som finns tillgänglig i våra skogar bör utökas.

Jord- och skogsbruket måste effektivisera sin energianvändning och spara energi. Lantbruksföretagarna uppmanas därför att aktivt delta i det frivilliga energiprogrammet för lantgårdarna. Energiprogrammet bygger på ett samarbetsprojekt 2010-2016 mellan lantbruksmyndigheterna och producenterna och har som målsättning att förverkliga regeringens energi- och klimatpolitik och förbättra gårdarnas lönsamhet

Åkermark som i Finland inte behövs för livsmedels- eller foderproduktion bör användas till produktion av energigrödor och torven bör klassificeras som en förnyelsebar energikälla. Torven är långsamt förnybar och har mindre utsläpp när den bränns tillsammans med ved. Användningen av vattenkraft bör effektiviseras.

SLC arbetar för en decentraliserad energiproduktion. Kärnkraften är en energikälla som är förknippad med risker och där olika tillbud kan ha ytterst förödande effekter på omgivningen. Uran är en begränsad resurs och kärnkraften är därmed en energikälla av övergående art. Hanteringen av kärnavfall måste också lösas på ett hållbart sätt. SLC konstaterar att man i Finland inte har gjort tillräckligt för att främja den förnyelsebara energin.

SLC verkar för bl.a. följande generella mål:

- **Sporrande miljöåtgärder inom biodiversitet, vattenvård och klimat**
- **Att jord- och skogsbrukets positiva climateffekter beaktas**
- **En decentraliserad energiproduktion**
- **Att det miljöanpassade jord- och skogsbruket fortsätter i Finland**
- **Att glesbyggnadsrätten bibehålls**

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f.

Fredriksgatan 61 A 34, 00100 Helsingfors
tel. 09 5860 460, fornamn.efternamn@slc.fi
www.slc.fi, www.facebook.com/SLC.fi